

El culte a la cultura i la seva funció de legitimació política i econòmica

Publicat per [Centre d'Informació i Documentació](#) [1] el 16/12/2013 - 13:00 | Última modificació: 06/06/2018 - 10:20

[Manuel Delgado](#) [2]

Intervenció a les Jornades de [Teatre i Municipi](#). [3] Institut del Teatre de Terrassa, 3 de desembre de 2013, com a comentari a la conferència de Xavier Antich "El retorn social de la cultura".

Què és allò que anomenem *cultura*? Quan els antropòlegs parlem de cultura –tot i que hi ha variades definicions-, solem referir-nos a la forma que adopten les relacions socials o al conjunt de tecnologies materials o ideacionals que els membres d'una societat utilitzen per relacionar-se entre si i amb la resta de l'univers. Ara bé, en la majoria d'oportunitats l'ús que es fa del terme apunta més aviat a un camp difús, però suposadament exempt, en què s'integren –de manera poc clarificada- tot un reguitzell de produccions per les quals es consensua una posta en valor especial.

Aquest concepte de *cultura* es comporta justament com allò que els antropòlegs designem com un sistema cultural, és a dir un sistema de significats compartits, expressat en un ordre de representacions i que resulta comunicable per mitjà de símbols. Al si d'aquest sistema es veurien integrades persones, activitats i productes que reben llur homologació en tant que culturals a partir de judicis emanats per una casta especial constituïda per especialistes autoritzats en exclusiva per fer-ho. L'espai d'allò cultural genera actuacions públiques o privades a les que s'al·ludeix com a *política, iniciativa, finançament, gestió, promoció... cultural*, que centren l'activitat de departaments, regidories, associacions, direccions generals... de Cultura, així com *indústries, agents, serveis, consum, sectors... culturals*, que es desenvolupen en temps o espais que s'exhibeixen com a *equipaments, instal·lacions, festivals, mercats, plataformes, territoris... no menys culturals*.

A cap d'aquestes instàncies o activitats concretes que s'anuncien com a culturals s'insinua el mínim intent per establir què és el que cal entendre amb el terme cultura i, quan s'assaja, les definicions propiciades són d'una vaguetat absoluta. A la pràctica, el que s'incorpora a aquest territori presumit com a segregable pot inventariar-se a partir dels temes als que es refereixen les revistes especialitzades anomenades *culturals*, o les seccions o suplementes de *cultura* de la premsa periòdica: llibres, arts plàstiques, "pensament", música clàssica, teatre, cinema "d'autor", dansa, patrimoni històric, arquitectura, museus... Aquesta idea es correspon bastant bé amb la idea de cultura d'elits, que bé podríem designar com a Cultura, amb majúscules, per distingir-la d'altres expressions formals d'ampla acceptació per part del públic en general i que solen agrupar-se sota el capítol -no gaire clar tampoc- de *cultura de masses*, les manifestacions més menyspreables de la qual serien les que es classifiquen com a kitsch, "hortera", carrinclona, cursi, snob, etc. Aquesta oposició seria idèntica amb la que podríem establir entre qualitat/quantitat, elegància/vulgaritat, creació/producció, coneixement/ignorància...

Els criteris del gust personal són els que li permeten als individus exercir una adhesió a cadascun dels nivells en què poden ser dividides les produccions estètiques o intel·lectuals, de les quals sols el més elevat apareix com

mereixedor d'una plena legitimació. Aquestes orientacions del gust personal tenen una doble virtut ordenadora, tal i com ens ha mostrat de manera immillorable en Pierre Bourdieu. És cert que, d'una banda, reflecteixen amb bastant exactitud la divisió social en classes econòmiques, però, al mateix temps, generen un entramat social paral·lel a partir de la seva capacitat taxonòmica pròpia, que permet que les persones s'enclassin a partir de la seva adscripció als èmfasis de cadascun dels estrats culturals reconeixibles. És això el que ens permet parlar de persones de *més* o de *menys cultura*, o d'un nivell cultural alt o baix. Aquest valor classificador dels individus a partir de la intensitat de les seves adhesions culturals és la que delata l'origen etimològic del valor *cultura*, en l'accepció llatina del terme, és a dir com cultiu o aprofitament de la terra, però també del cos i de l'ànima.

La cultura s'assimila a la *Bindung* dels idealistes alemanys –Goethe, Hegel, Schiller...–, és a dir a la formació intel·lectual, estètica i moral de l'ésser humà, allò que li permet viure plenament la seva pròpia autenticitat. El contrast entre una persona que, mitjançant l'exquisit de les seves afeccions de temps lliure, participa dels estrats més sofisticats de la Cultura, respecte d'aquella altra que manté una relació escassa o nul·la, és del tipus cru/cuit o salvatge/domesticat, essent la matèria a condimentar o ensinistrar l'esperit de cadascú. És això el que ens permet parlar de subjectes *més* o *menys cultivats*, per donar a entendre el seu grau de proximitat a un estat de naturalesa no treballada i, en conseqüència, per a justificar una valoració més baixa, valoració, per cert, que els col·loca com naturalment entre els sectors sotmesos de la societat en què solen trobar-se pràcticament sempre. La persona "sense cultura", "de poca cultura", "amb un nivell cultural baix", etc., s'apartaria d'un ordre simbòlic considerat com el més legítim i legitimat de tots i es veuria abocat a generar envers ell mateix sentiments d'infracció, error, vergonya..., precisament per ser posseïdor d'un volum baix del que Bourdieu anomena *capital cultural*.

La funció social de la Cultura com àmbit específic juga, doncs, un doble paper. Distingeix a aquells que es relacionen amb ella, ordenant-los verticalment en funció del grau de freqüència o/i d'intensitat d'aquest contacte. De fet, el contacte massiu amb la Cultura suposa una mena de crítica de masses a la cultura de masses, o, si es vol, una crítica popular de la cultura popular. Però, al mateix temps que segrega de la resta a aquells que s'acosten devotament a ella per rebre els seus beneficis simbòlics, la Cultura els homogenitza, puix els reuneix, els fa combregar amb molts altres amb aquest mateix objectiu cultural del què gaudeixen. La dialèctica dels usos culturals implica singularització, car diferencia uns individus dels demés per la seva adscripció als valors *culturals*, però també massificació, donat que propicia l'agrupament d'un públic de vegades ben nombrós al voltant de l'afer cultural distingit i distingidor.

Aquesta condició dialèctica, amb el seu fals aspecte de paradoxa, reclama seguir una altra pista etimològica: la que fa del cultor llatí no sols un "llaurador", sinó també un "adorador" o persona que ret homenatge als deus. En efecte, la paraula *cultura* està igualment associada a la noció de *culte* com pràctica de la religió. Això seria adient a la conceptualització que fèiem abans de la Cultura en tant que sistema cultural, en la mesura que justament ha estat la religió un dels exemples que millor ha posat de manifest els nivells de poder que poden assolir certs dispositius de representació basats en símbols sacramentats. Més en concret, tota idea de cultura és inseparable de la seva gènesi teològica, derivada d'allò que l'escolàstica cristiana concebé com el Regne de la Gràcia com domini oposat al Regne de la Naturalesa. Més en concret, la noció de *cultura* no constitueix més que una transformació laica d'aquella idea de Gràcia que, al segle XIII, operà l'escola franciscana, diferenciant la Gràcia Creada del Hàbitus o Gràcia Atorgada, per denotar el resultat de la capacitat humana de produir aquest do o auxili per la salvació a partir dels seus propis mèrits.

La Cultura no fa així altra cosa que reconèixer la vigència d'aquesta base mística que trobem al seu origen. El terreny es trasllada ara a la manera com aquesta Gràcia, entesa com a Cultura Universal, es distribueix i com els individus participen d'ella i així se'n salven. Ubicada a un nivell màxim d'abstracció metafísica, la Cultura és aleshores entesa com a part d'una esfera d'alguna forma sobrenatural, a la que es ret culte –i l'expressió cobra un sentit doblement literal– per part d'una minoria d'elegits: el públic consumidor de Cultura com idèntic a un nou poble de Déu. La celebració de la Cultura funciona aleshores igual que ho faria qualsevol altre aparat de numinització, associat a una entitat mistagògica experimentada com eterna i còsmica. Els seus actes públics –exposicions, concerts, representacions teatrals, conferències...– actuarien com a litúrgies que escullen espais –teatres, auditoris, biblioteques, ateneus, museus o territoris anomenats eloqüentment sales, cases o centres de cultura– que a penes si dissimulen la seva vocació d'autèntics temples en què la Cultura protagonitzaria les seves hierofanies i que trobarien en els monumentals Centres de Cultura obligatoriament presents a cada ciutat important la seva versió catedralícia. Al símil religiós de la seu se li podria afegir l'analogia amb el santuari, entès com el lloc on es guarden imatges venerades o relíquies santes, i que es constitueix en activitats que no hauríem de dubtar a l'hora de denominar com a *peregrinacions*.

En funció d'aquesta tipificació en tant que religiositat implícita de les pràctiques culturals, els seus gestors o especialistes es constituïrien en membres d'una mena de clero, professionals la funció dels quals seria administrar tant espiritual com materialment tot allò relacionat amb el sagrat cultural. D'igual manera, les figures de l'artista, de l'intel·lectual o del creador correspondrien aleshores a la de personatges que han estat literalment posseïts per la Cultura, concebuda com instància sobrehumana que es manifesta, que pot ser interpel·lada i que s'encarna en ells o els converteix en instruments vicarials de la seva acció. El paper que exercirien seria aleshores el de mediadors –funcionaris en el primer cas, carismàtics en el segon– que comuniquen instàncies que, de no ser per ells, romandrien aïllades les unes de les altres, i que són la Cultura, d'una banda, i, de l'altra, la vida ordinària dels simples mortals, essent les seves produccions anàlogues a les mediacions de les que parla la teologia catòlica, les imatges o objectes que li fan possible al poble fidel concebre en termes físics i venerar entitats celestials. La relació entre aquests dos nivells –variant del vell desglossament sagrat/profà– és, en qualsevol cas, sempre vertical, és a dir de dalt a baix. Tant els oficiants com el públic –el nou felat– de la Cultura són receptacles passius de l'activitat pentecostal, per així dir-ho, d'un nou Esperit Sant, que desen sobre ells com les llengües de foc de l'episodi neotestamentari.

Totes aquestes consideracions expliquen per què és l'administració pública la més interessada en mantenir el que bé podríem denominar “despeses de culte”, consistents en aixecar i mantenir els llocs especials en què la Cultura produeix llurs epifanies i esponsoritzar les seves costoses escenificacions....

Llegiu l'article sencer a [El Cor de les aparences](#) [4]

[Inicia sessió](#) [5] o [registra't](#) [6] per enviar comentaris

Categories: Sociologia de la cultura

Categories: Pràctiques culturals i públics

Categories: Arts escèniques i musicals

Etiquetes: pensament

Etiquetes: cultura

Etiquetes: valor de la cultura

- [7]

URL d'origen: <http://interaccio.diba.cat/CIDOC/blogs/2013/12/16/el-culte-a-la-cultura-i-la-seva-funcio-de-legitimacio-politica-i-economica>

Enllaços:

[1] <http://interaccio.diba.cat/members/centre-dinformacio-documentacio>

[2] <http://manueldelgadoruiz.blogspot.com.es>

[3] <http://interaccio.diba.cat/CIDOC/blogs/2013/12/04/jornades-de-teatre-i-municipi>

[4] <http://manueldelgadoruiz.blogspot.com.es/2013/12/el-culte-la-cultura-i-la-seva-funcio-de.html>

[5] <http://interaccio.diba.cat/>

[6] <http://interaccio.diba.cat/form/alta-comunitat>

[7] <http://interaccio.diba.cat/node/4594>